

І.В. Басанцов, канд. екон. наук, доц.

СТАНДАРТИЗАЦІЯ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ЯК ОДИН ІЗ ПОЧАТКОВИХ ЕТАПІВ РЕФОРМУВАННЯ КОНТРОЛЬНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розкриттю нових економічно-правових аспектів в державному фінансовому контролі, а саме стандартизації, яка є початковим кроком на шляху до корінної реформи контрольної системи України. Тема, яка досліджується в статті, є актуальною для контролерів і фінансистів нині і в майбутньому. Розкривається сутність і завдання стандартизації при проведенні контрольних заходів. Більш поглиблено проведений аналіз впливу стандартизації на рівень розвитку державного фінансового контролю. Головна думка статті – перспективність стандартизації як чітко згурпованої понятійної бази, яка допоможе структурам фінансового державного контролю дотримуватись у своїй діяльності єдиних норм і правил, тим самим забезпечуючи ефективність проведення фінансового контролю.

Ключові слова: контрольна система, фінансовий контроль, стандартизація.

Експерти стверджують, що у фінансовій сфері за одну хвилину відбувається вдвічі більше порушень і зловживань, ніж в інших сферах життя, разом взятих. Порушення і зловживання у фінансовій, бюджетній сфері, як правило, не мають ні стійкої послідовності, ні національної прив'язки.

По-перше, потреби будь-якої держави, як правило, перевищують її фінансові можливості, і у чиновників нерідко виникає спокуса швидко, в обхід закону, перерозподілити засоби на користь своїх “невідкладних” потреб.

По-друге, у будь-якому суспільстві певною мірою проявляються як політичні, так і комерційні інтереси різних угруповань, що приводить до лобювання цих інтересів у сфері економіки, отримання різних пільг. От чому з тих пір, як людство стало усвідомлювати себе організованим співтовариством, і до наших днів для будь-якої країни залишається актуальним завданням створення й удосконалення системи незалежного, гласного, всеосяжного контролю за станом “державної кишені”, за використанням бюджетних коштів.

Звичайно, у кожній країні існують визначені відмінності, зумовлені історичними традиціями, соціальними й економічними особливостями. Це стосується й України. Існують загальні та єдині для усіх підходи до підвищення ролі органів фінансового контролю в системі державного управління, широко використовується найкращий досвід.

Сьогодні в Україні центральне завдання влади – послідовне зміцнення державності, вдосконалення правової бази реформ, чіткий розподіл управлінських функцій зверху до низу. У цих умовах закономірно зростає роль органів державного фінансового контролю, що зумовлює зміцнення державності, відстоювання національних інтересів, розвиток економічного потенціалу країни, що служить надійною базою для вдосконалення контролю у сфері бюджетних стосунків, ефективної боротьби з порушеннями і зловживаннями в ній.

Розвиток ринкових відносин аж ніяк не скасовує, а навпаки загострює для держави необхідність суворо

контролювати рух грошових ресурсів, особливо державних. Прозорість фінансів – одна з істотних ознак реальної демократії. Це особливо важливо для країн з ослабленою економікою, до яких, на жаль, нині належить і Україна. Тут проблеми, як правило, збільшуються зі зменшенням довіри населення до держави, що викликає хворобливий “відтік капіталів” в інші країни, нерідко – із порушеннями фінансового і валютного законодавства. Нарешті, контролювати бюджетний процес важливо і для того, щоб виконати фінансові зобов'язання держави в соціальній сфері.

Щоб адекватно розуміти особливості сьогоднішньої організації фінансового контролю в Україні, необхідно знати як розвивалася ця система у процесі розвитку самої держави.

Історія розвитку державного бюджету України бере свій початок у XVI ст., коли запорізьке козацтво набуло самостійної державності, мало дипломатичні відносини з рядом держав Європи. Була загальновійськова казна, до якої надходили доходи від рибних промислів, скотарства, полювання. Видатки передбачались на військове спорядження, будівництво укріплень, монастирів, дипломатичних місій тощо.

Після возз'єднання України з Росією ще майже півстоліття Україна зберігала всі атрибути державності, у тому числі самостійність фінансової системи та контролю. На початку 20-х років XVII ст. уряд царської Росії почав стягувати значні суми коштів у своє розпорядження. Майже 280 років Україна була колонією, змушеною вносити на потреби метрополії більш, ніж четверту частину свого національного доходу.

У березні 1917 р. в Україні був створений Тимчасовий уряд, який в основному зберіг управлінський апарат царської Росії. Згідно з Положенням про місцеві контрольні установи в імперії, затвердженим 03.01.1866 р., при Міністерстві фінансів Росії існувало Управління державного контролю, а в губерніях, повітах і волостях – відповідні контрольні палати. Вказана структура контрольних органів проіснувала

в Україні до встановлення радянської влади, тобто до 1919 р.

Тимчасовий уряд (березень-грудень 1917 р.), Українська Центральна Рада (березень 1917 р. – квітень 1918 р.), уряд гетьмана П. Скоропадського (квітень – листопад 1918 р.) і українська директорія на чолі з С. Петлюрою (грудень 1918 р. – лютий 1919 р.) основне завдання контрольних органів при Міністерстві фінансів вбачали у забезпеченні цільового витрачання фінансових ресурсів та одержаних від іноземних держав кредитів на потреби війська, утримання органів влади, установ соціальної сфери тощо.

До початку ХХ ст. Державний контроль був самостійним відомством, рівноправним з іншими міністерствами. Він перевіряв фінансові кошториси, що надавались йому, усіх підзвітних міністерств, спостерігав за їхньою відповідністю діючому законодавству, давав висновок із питань надання кредитів, проводив попередні і наступні ревізії витрат коштів, удосконалював правила і форми фінансової звітності, щорічно представляв звіт про результати своєї діяльності.

На жаль, у ході демократичних перетворень 90-х років теж не вдалося уникнути великих “перегинів”.

Зокрема, органи контролю були фактично скасовані, зміни в законодавстві не встигали за життєвими процесами, а в результаті витрата державних коштів, так як і перерозподіл власності в країні, відбувалася найчастіше стихійно, без гласного суспільного нагляду і, як з’ясувалося пізніше, із численними порушеннями.

Те ж саме стосується суспільних об’єднань, недержавних фондів та інших недержавних некомерційних організацій.

Конституційні аспекти бюджетно-фінансового контролю беруть свій початок від більш загальних категорій – бюджетного та фінансового права, щодо яких Конституція України є основним правовим джерелом. Фінансовий контроль є контроль не за дією якоїсь окремої частини адміністративного апарату, а за всією фінансово-господарською діяльністю виконавчої влади в цілому. Щоб фінансовому контролю надати незалежність необхідно поставити державний фінансовий контроль в особливе становище серед вищих органів держави.

Для більш конкретного уявлення взаємозв’язку між органами державного фінансового контролю розглянемо схему (рис. 1):

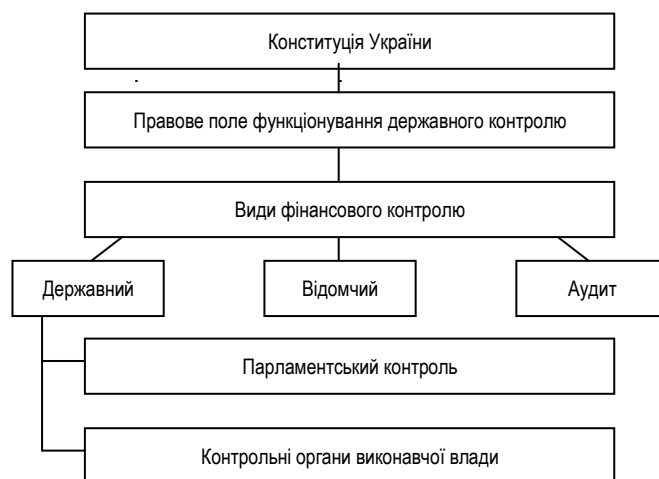

Рис. 1

Отже фінансовий контроль здійснює важливу функцію – державне управління економікою та її регулювання. Організаційні форми цього контролю мають відповідати вимогам частини другої ст. 19 Конституції України, якою передбачено: “Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов’язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та Законами України”.

Державний фінансовий контроль спрямований на розкриття відхилень від прийнятих норм законності, доцільності й ефективності управління фінансовими ресурсами та іншою державною власністю, а при наявності таких відхилень – на своєчасне вжиття відповідних коригувальних заходів. У нашій країні державний фінансовий контроль головним чином реалізується в регламентованій законодавством діяльності спеціальних державних органів

(Рахункової палати, Головного контрольно-ревізійного управління України, Державного Казначейства, Управління Пенсійного фонду, Державної податкової служби та інших) по оцінці державних програм і аспектів бюджетного процесу, а також нагляду і перевірці органів державної влади, організацій та їхніх об’єднань з метою відповідності цільовому призначенню, раціональності, повноти і своєчасності напрямку використання державних фінансових ресурсів, розкриття резервів у їхньому формуванні і витрат, виявлення відхилень від законності й ефективності фінансово-господарських операцій і їхнього відображення у звітності, встановлення повноти і своєчасності розрахунків із державним бюджетом і позабюджетними фондами, а також виявлення резервів підвищення ефективності діяльності і зростання доходів державного бюджету. Від ефективності державного фінансового контролю

залежить і економічне і не менш значиме політичне благополуччя нації.

Одним із найбільш актуальних питань державного фінансового контролю є його стандартизація.

У вітчизняній науці і практиці немає єдиного розуміння державного фінансового контролю, немає його концепції. Відчувається визначена “відомчість” інтересів, відсутність комплексного підходу до вивчення і вирішення тих або інших питань державного фінансового контролю. З одного боку, можна сказати, що відсутність єдиної методики деяких стандартів контрольної діяльності тягне за собою роз’єднаність, різне тлумачення, дублювання перевірок, різні дії контрольних органів на всіх рівнях. З іншого боку, кожний із органів державного фінансового контролю повинен мати свої специфічні цілі і завдання. Але ж, як цілком резонно відзначається, перевірки, ревізії, обстеження доцільно проводити, керуючись єдиними методиками і програмами. Крім цього, зміни, які відбулись і які продовжують динамічно змінюватися в напрямі ускладнення умов господарювання, політична і соціально-економічна обстановка, ріст її нестабільності вимагають постійного перегляду старих типових інструкцій і методичних вказівок, які регулюють однаково основні питання організації і проведення комплексних ревізій і тематичних перевірок. Усі ці проблеми і повинна вирішити стандартизація державного фінансового контролю.

На ринку аудиторських послуг необхідність регламентації дій і взаємовідносин незалежних аудиторів з об’єктами, які перевіряють, знаходить вираження у виданні правил (стандартів) аудиторської діяльності. Аудиторські стандарти є в більшості країн (включаючи Росію), де розвинутий аудиторський рух. Тому треба сказати, що стандарти необхідні не тільки для незалежного аудиту, але і для державного фінансового контролю.

Варто відзначити, що системи державного фінансового контролю таких розвинутих країн як США і Великобританія передбачають загальноприйняті стандарти здійснення державного контролю. Ці стандарти схожі на ті, що використовуються в приватному секторі (незалежному аудиту), але більш детальні. Стандарти, а також процедури їхньої реалізації розробляються вищими органами державного фінансового контролю.

Необхідно відзначити, що нині в органах державного фінансового контролю розробляються внутрішні регламентуючі документи, у тому числі збірники методичних та інструктивних документів з організаційного і методичного забезпечення контрольних заходів щодо різних напрямків, внутрішні стандарти контролю, документи з контрольного діловодства, норми поведінки контролерів, методики оцінки роботи фахівців і т.д. Але між названими документами, розроблюваними й у розрізі різних органів державного фінансового контролю, і в розрізі їхніх підрозділів, природно, немає системного взаємозв’язку, а, отже, немає і порівнянності в роботі й у її оцінці.

Стандартизація на рівні окремих органів – лише часткове вирішення загального питання стандартизації державного фінансового контролю. Треба відзначити, що крім внутрішніх регламентів, які враховують специфіку конкретних органів і їхніх підрозділів, необхідна і система загальних для всіх контрольних органів і обов’язкових для виконання стандартів.

При цьому, для кожного органу державного фінансового контролю повинен визначатися ступінь сумісності загальних стандартів із його повноваженнями (тобто використовувати ці стандарти орган буде в межах своєї компетенції). Іншими словами, кожний орган державного фінансового контролю повинен погоджувати свою діяльність із загальними стандартами. Те ж саме стосується і стандартів незалежного аудиту: якщо завдання державного контролю подібні до завдань незалежного аудиту (завдань незалежного контролю в приватному секторі), то державними контролерами можуть бути використані аудиторські стандарти.

Розглянемо деякі поняття стандартизації.

Об’єктом стандартизації може бути все те, що має перспективу багатократного застосування, наприклад, державне управління або ж його окремі функції. Стандартизація повинна ґрунтуватися на останніх досягненнях науки і практичного досвіду, визначати найбільш прогресивні й оптимальні рішення завдань державного фінансового контролю, водночас вона не тільки буде визначати рівень розвитку державного фінансового контролю, але й стимулюватиме його прогрес.

Стандартизація державного фінансового контролю – це встановлення норм, правил і характеристик, справедливих для всіх учасників контрольної діяльності. У цілому ж стандартизація буде одним із проявів організаційно-розпорядничих методів управління державним фінансовим контролем, одним із найважливіших засобів поліпшення, зниження складності його організації, здійснення державної контрольної політики.

Стандарт державного фінансового контролю – це база, зразок, еталон, повторюваність, стабільність, що забезпечують розуміння всіма органами державного фінансового контролю своєї діяльності і свого внеску у спільний результат. Наприклад, багаторічний досвід бухгалтерської діяльності довів, що система стандартів забезпечує високий професіоналізм бухгалтерів, скорочує терміни їхнього навчання та адаптацію до практики. Те ж саме очікується й стосовно діяльності державних контролерів. В цілому, стандарти державного фінансового контролю, будучи першоосновою, головним правилом і порядком діяльності державних контролерів, основою доцільності та ефективності функціонування органів державного фінансового контролю, формуватимуть єдині базові вимоги до якості і надійності державного фінансового контролю і забезпечуватимуть визначений рівень гарантії його результатів при їхньому дотриманні.

У більш конкретному змісті стандартизація державного фінансового контролю дозволить:

- різним органам державного фінансового контролю координувати діяльність і більш тісно взаємодіяти в плані організації, проведення і реалізації матеріалів контролю (включаючи проведення спільних контрольних заходів, здійснення контролю на основі доручень за взаємною домовленістю і т.д.) погоджувати цілі, завдання контролю, засоби і методи їхнього досягнення тощо (у рамках координації);
- порівнювати й у більш широкому плані використовувати результати роботи різних органів державного фінансового контролю;
- визначити критерії для оцінки діяльності органів державного фінансового контролю;
- регламентувати виконання функцій державного фінансового контролю щодо змісту і термінів, що, в свою чергу, повинно зменшити дублювання, непродуктивні витрати і втрати часу в процедурах контролю;
- уніфікувати методики розкриття серйозних проблем (порушень, зловживань та інших відхилень) у рамках різних об'єктів державного фінансового контролю;
- створити єдину уніфіковану інформаційну базу державного фінансового контролю;
- використовувати незалежних аудиторів у контролі в державному секторі.

Крім цього, стандартизація державного фінансового контролю (ДФК) сприятиме впровадженню найкращих технологій, досягнень світової науки і практики контролю. Стандарти забезпечать високу якість, економічність, ефективність і об'єктивність контрольної діяльності.

Необхідно також зазначити те, що стандартизація виступатиме важливим чинником системності органів ДФК, вона створить організаційно-методологічну основу спеціалізації і кооперування органів ДФК, додасть їхній системі властивості самоорганізації. Система органів ДФК, володіючи взаємозалежними ознаками цілісності (стандартизація) і відособленості (для кожного органу свої завдання), матиме властивості, якими не володіє жодний із органів, узятий окремо. Іншими словами, базові стандарти ДФК зумовлять так званий "ефект взаємозв'язку" в системі ДФК, при якому сумарна віддача функціонування контрольних органів буде вищою ніж сума показників віддачі кожного окремо з огляду на уніфікованість систем документації і термінології, методичної й інформаційної сумісності, єдності вимірів контрольних робіт, а, отже, можливості посилення взаємодії, результатом якого буде об'єднання зусиль, взаємозамінність (при необхідності), а також економія всіх видів ресурсів.

Стандарти також дозволять порівнювати результати роботи різних контрольних органів, що дасть можливість більш об'єктивних оцінок (і узагальнення останніх) рівня якості не тільки їхньої роботи, але і роботи підконтрольних структур.

У той же час загальноприйняті (для всіх органів) стандарти ДФК виконуватимуть професійно-інтегративну функцію, тобто об'єднують всіх представників професії (це свідчитиме про співтовариство державних контролерів), що буде для них правовим захистом в будь-яких суперечках із представниками підконтрольних органів. Іншими словами, застосування офіційно встановлених загальноприйнятих стандартів ДФК повинно охороняти від сутичок або конфліктів інтереси контролерів і підконтрольних. Адже не секрет, що представники підконтрольних організацій і вищестоящих над ними органів найчастіше сприймають "у штики" висновки державних контролерів. Таким чином, стандартизація ДФК знижуватиме ризик вищевказаних негативних моментів.

Слід зазначити, що стандартизація багато в чому вирішить й іншу проблему стосунків контролерів і тих, кого контролюють, наприклад, різного роду регламенти контрольних органів – акти внутрішньої дії, при бажанні зацікавлених осіб можуть бути невідомі широкому колу підконтрольних об'єктів. У той же час, контролюючі органи, навпаки, безпосередньо й активно втручаються у діяльність контрольованих. Контрольований суб'єкт має право (в умовах дійсно правової держави) знати порядок та інші аспекти діяльності контролюючого його органу для того, щоб грамотно побудувати лінію відносин із контрольним органом, мати можливість кваліфіковано оскаржити можливі неправомірні дії контролерів. Стандарти ДФК у цьому випадку будуть відігравати роль своєрідних загальновідомих "правил гри" (як для контролерів, так і для контрольованих).

Спробуємо визначити кінцеві результати впровадження професійних стандартів у системі ДФК. Розглянемо два шляхи або дві програми її розвитку.

1. Програма-мінімум, яка передбачає саме таку систему, коли стандарти повинні звернути увагу керівників і фахівців ДФК на нові загальні підходи до функціонування державної контрольної системи, визначити шляхи для її розвитку й удосконалення.

2. Програма-максимум (до чого, природно, і потрібно прагнути) повинна припускати проведення регламентації всієї професійної діяльності державних контролерів, практичної уніфікації ДФК по запропонованих стандартах.

При такій організації стандартизації, як створення постійних або тимчасових експертних робочих груп із наукових та практичних працівників ДФК, залучення академічних і навчальних інститутів, розглядом, аналізом, схваленням і забезпеченням дотримання стандартів професійної діяльності і методичних рекомендацій щодо їх застосування на практиці (у тому числі в розрізі галузей економіки, видів органів державної влади і управління, видів і напрямків діяльності підприємств і т.д.) повинен займатися **спеціальний орган координації ДФК**. Усі стандарти повинні видаватися друкарським способом і направлятися в усі зацікавлені органи.

Передбачається, що недотримання стандартів буде порушенням працівниками органу ДФК як своїх трудових обов'язків, так і предметних нормативно-правових актів, що передбачають обов'язковість дотримання стандартів ДФК при проведенні тих чи інших контрольних заходів (у рамках компетенції органів ДФК).

Які ж заходи, на наш погляд, потрібно вжити для впровадження стандартів ДФК?

По-перше, необхідні докладні коментарі до стандартів ДФК, тому що, будучи нормативними документами, вони повинні бути витримані у відповідному стилі і містити мінімум пояснень.

По-друге, потрібні методичні матеріали з питань застосування розроблених стандартів.

По-третє, необхідний контроль за виконанням стандартів. Цю функцію пропонується покласти на спеціально створений Координуючий орган.

По-четверте, стандарти ДФК повинні будуть стати обов'язковими для застосування не тільки для контрольних органів, але і для організацій, які вони контролюють. Справа в тому, що ці стандарти регламентуватимуть ДФК як явище, а не тільки як діяльність однієї сторони (тобто органу ДФК), який бере участь у ньому. Наприклад, у деяких стандартах буде зазначено, яку інформацію повинен давати державним контролерам орган, що перевіряється, і які будуть наслідки у випадку відмови.

По-п'яте, щоб різні питання впровадження розроблених стандартів ДФК не наштовхувались на його відомчу роз'єднаність, доцільно розробити як найбільш загальні правила, справедливі для усіх видів ДФК, так і їхні специфічні стандарти, що доповнюють, відповідні визначенням його видам.

Природно, усі стандарти ДФК повинні бути доступними (зрозумілими, правильними і зручними у використанні) і погодженими (тобто знаходитися в належному співвідношенні, відповідності з чинним законодавством).

Стандарти і додатки до них, методичні вказівки і посібники з усіх видів і напрямків контролю повинні регулярно аналізуватися на предмет їхньої відповідності нормам права, які змінилися, вимогам і завданням, при необхідності оперативно переглядатися і коректуватися.

Вважаємо, що стандартизація ДФК вимагає відповідного коректування нормативно-правової бази ДФК, а саме:

- а) прийняття спеціального нормативно-правового акта про стандартизацію;
- б) внесення відповідних статей про стандартизацію в Контрольний кодекс України (в майбутньому), а також в існуючі нормативно-правові акти в плані змін і доповнень.

Професійні стандарти ДФК можна розділити на наступні типи:

- 1) загальні стандарти;
- 2) стандарти до процедур контролю або процедурні стандарти.

Загальними стандартами ДФК виступають незалежність, самостійність, професіоналізм. Слід зазначити, що дані стандарти відповідним чином стосуються як органу ДФК, так і окремого контролера.

Щодо розкриття змісту терміна "незалежність" можна сказати наступне.

Органи ДФК повинні бути незалежними від юридичних або фізичних осіб, яких вони перевіряють (тобто повинен бути виключений будь-який вплив з боку останніх), а також від осіб, тим чи іншим способом пов'язаних з останніми.

Незалежність органу ДФК визначається його статусом, у тому числі функціями і підпорядкуванням у системі державних органів, характеризується чіткістю й адекватністю формально визначених прав і обов'язків. При цьому сама структура органів ДФК може передбачати їх пряме або непряме підпорядкування один одному. Незалежність повинна бути нормативно закріплена в законодавстві, що регулює діяльність органу ДФК.

Цей стандарт також допускає, що державний контролер (інспектор, ревізор, аудитор) не повинен бути упередженим по відношенню до об'єкта контролю чи осіб, яких контролює, і має бути незалежним від політичної боротьби. Державні контролери незалежні, коли вони можуть виконувати свою роботу вільно, без тиску і вказівок "зверху", тобто принципово і об'єктивно. Вони повинні бути повністю незалежними від тих, кого вони контролюють в організаційному, функціональному, матеріальному (зобов'язання, участь у прибутках, оплата і т.д.), особистому (неформальні відносини), діяльнісному (якщо державний контролер сам бере участь у підготовці і прийнятті рішень або проведенні тих чи інших заходів, акцій тощо) і в будь-яких інших аспектах. При цьому, якщо контролер має особисті (наприклад, родинні) зв'язки з тими, кого контролює, він не повинен бути задіяний у контрольному заході. Особливо варто підкреслити, що кожний державний контролер повинен бути незалежним у своїх судженнях не тільки від підконтрольних або третіх осіб, включаючи державні органи, але і від колег і начальства, тобто повинні бути виключені можливості проявів конформізму. У той же час, у державних контролерів повинно заохочуватися почуття колективізму.

Щодо розкриття терміна "самостійність" визначимо, що цей стандарт органічно пов'язаний із попереднім. Він припускає, що орган ДФК повинен бути самостійним у виборі об'єктів, предметів, методів, процедур контролю (крім законодавчо установлених випадків запитів або узгодження з іншими органами), форми, структури та змісту звітності за результатами контролю. Самостійність дозволяє органу ДФК працювати з високим ступенем автономії та ініціативи, видавати об'єктивні висновки. Орган ДФК (контролер) не повинен допускати будь-якого тиску і втручання у свою діяльність із боку зацікавлених органів або осіб, у тому числі в плані обмеження доступу до

інформаційних ресурсів, зміни результатів контролю і т.д. Він повинен вжити заходів щодо усунення подібних обмежень і перешкод у встановленому законодавством порядку.

Що стосується терміна “професіоналізм”, то його концепція припускає, що державний контролер повинен мати визначений рівень підготовки, досвіду і кваліфікації, уміти розпізнати й оцінити відхилення, виконувати свої обов’язки відповідно до етичного кодексу. Контроль повинен здійснюватися фахівцями, чия кваліфікація, підготовка і досвід відповідають особливостям об’єкта контролю і поставлених контрольних завдань (це ж стосується і запрошених для участі в контрольних заходах із боку експертів, включаючи незалежних аудиторів або консультантів). Даний стандарт є складним і включає зазначені нижче основні вимоги, дотримання яких державним контролером свідчить про його професіоналізм.

1. Компетентність. Державний контролер повинен володіти необхідними знаннями, майстерністю (умінням, досвідом) і дисципліною для належного виконання своїх функцій. В органі ДФК для фахівців усіх рівнів повинні бути встановлені необхідні кваліфікаційні характеристики. У першу чергу, необхідні знання у сфері бухгалтерського обліку й аналізу фінансово-господарської діяльності, державних фінансів, податкового права та інших ділянок юриспруденції, мікро- і макроекономіки, маркетингу, соціології і кримінальної психології, політичної філософії, а також знання теорії і практики контрольованих сфер державного управління, відповідних нормативно-правових актів. Не обов’язково всім фахівцям бути компетентними у всіх аспектах, але рівень їхньої підготовки повинен відповідати тим конкретним контрольним заходам, до яких вони залучаються. У той же час, при здійсненні контролю виникає чимало питань, для вирішення яких співробітники контрольного органу не володіють необхідними професійними знаннями, що передбачає залучення експертів відповідної компетентності з іншої сторони.

Державний контролер повинен вчасно розпізнати і досить чітко оцінити порушення, вміти успішно застосувати знання в кризових ситуаціях (сутички інтересів і т.д.) і прагнути вийти з них без залучення додаткової допомоги. При здійсненні контрольних заходів повинні максимально використовуватися всі сучасні засоби (системні інформаційно-аналітичні технології, технічні засоби, новітні наукові досягнення).

2. Професійна відповідальність. Це уважне і серйозне ставлення державного контролера до своїх обов’язків, його готовність виконувати роботу лише в межах своїх можливостей і професійної компетенції, дотримання ним професійних стандартів, розумна обережність, належна уважність, старанність, а також відповідальний підхід до змісту і результатів своєї роботи (на всіх етапах: при плануванні і проведенні контролю, реалізації його результатів), облік всіх обставин і фактів.

3. Відповідність кодексу етики. Державний контролер повинен усвідомлювати, що його індивідуальне рішення, судження, думка повинні відповідати етичному кодексу, інакше його професіоналізм, чесність і правдивість можуть бути піддані сумніву.

4. Спілкування з посадовими особами об’єкта контролю і використання засобів комунікації. Державні контролери повинні підтримувати добрі стосунки як між собою, так і з особами, яких перевіряють, керівництвом організації і третьою стороною (незалежними аудиторами, правоохоронними органами і т.д.), використовувати ефективні засоби комунікації, уміти спілкуватися в усній і письмовій формі на такому рівні, щоб ясно й ефективно виражати свої думки. Усі формулювання повинні бути зрозумілими, точними і лаконічними, логічно правильно побудованими і не мати двоякого тлумачення.

5. Контроль якості роботи. Повинна бути забезпечена гарантія того, що робота державних контролерів належним чином контролюється. Контроль якості може бути попереднім (на стадії планування перевірки при роз’ясненні контролерам їхніх обов’язків), поточним (контроль із боку старших контролерів), наступним (контроль із боку головного контролера при затвердженні висновків по перевірці). Головний контролер є відповідальним за забезпечення контролю якості роботи нижчестоящих контролерів. Він встановлює об’єктивність їхніх висновків, адекватність їхніх робочих документів отриманим у ході контролю результатам, достатність контрольних доказів, розглядає претензії, що надійшли по їхній роботі. Контроль якості включає також нагляд за дотриманням контролерами своїх посадових обов’язків, кодексу етики і професійних стандартів.

6. Безупинне навчання. Державний контролер повинен бути відповідальним за продовження своєї освіти з метою підтримки свого професіоналізму. Він повинен вести безперервну професійну підготовку, постійно підтримувати необхідний рівень знань шляхом проходження різних професійних семінарів, курсів, участі в конференціях, ознайомлення з новітньою літературою, навчання за домашніми програмами, участі у викладацьких проектах.

Відомо, що крім професійних стандартів для забезпечення високої якості роботи, а також високої суспільної оцінки професії необхідні етичні норми поведінки. Тому ще однією важливою складовою професійної діяльності державних контролерів є професійна етика.

Кодекс етичної поведінки дає відповідні рекомендації, точно визначає критерії поведінки, специфічні для даної професії. Тобто з погляду визначеної професії, етичний кодекс є декларацією твердих норм поведінки і сприяє виконанню цих норм. Без цього стала б неможлива професійна дисципліна контролера. Варто відзначити, що багато закордонних професійних організацій наказують своїм членам наприкінці року давати усний або

письмовий звіт про дотримання норм професійної поведінки працівника.

Як підсумок необхідно відзначити, що стандарти державного фінансового контролю і кодекс етики виступатимуть одним із первинних елементів правового інституту державного фінансового контролю або первинної правової структури, що регулює ставлення до контролю, тому що вони володітимуть усіма необхідними для цього властивостями, а саме:

а) гіпотезою (вказівкою конкретних обставин, при яких вони набирають чинності);

б) диспозицією (вказівкою на правила поведінки суб'єктів, перерахованих у гіпотезі);

в) санкцією (можливим покаранням суб'єктів за недотримання стандартів і етичних принципів).

Список літератури

1. Конституція України. – К.: Преса України, 1997.
2. Государственный финансовый контроль: методология и организация / Бурцев В.В. – М.: Издательская компания ИВЦ “Маркетинг”, 2000.
3. Державна контрольно-ревізійна служба України: сторінки історії / Є.Ф. Вербило, О.О. Левандовський, Н.М. Суліковська. – К.: ДІА, 2001.
4. Державні фінанси України: Навч. посібник. – К.: Вища шк., 1997.
5. “Фінансовий контроль”. Всеукраїнський науково-практичний журнал. – Київ, 2003.
6. “Фінансовий контроль”. Інформаційно-аналітичне, науково-практичне видання державної контрольно-ревізійної служби України. – Київ, 1999.

Summary

The article deals with new economic and legal aspects of the state financial control-standartization in particular. It is the initial step to the basic reform of Ukraine’s control system. It renders the essence and aims of standartization in control system.

The main idea of the article is perspectiveness of standartization which will help the state financial control bodies to keep to identical norms and rules in their activities.

It will guarantee the effective financial control process.

Басанцов, І. В. Стандартизація фінансового контролю як один із початкових етапів реформування контрольної системи України [Текст] / І. В. Басанцов // Вісник Української академії банківської справи. - 2003. - N 1. - С. 33 – 39.